

Ks. Sławomir Kowalski

*Nawiedzenie obrazu Czarnej Madonny
na terenie obecnej diecezji legnickiej w latach 1963–1964*

Legnica: Biblioteka Diecezji Legnickiej, 2017, ss. 381

Wielkim wydarzeniem w dziejach Kościoła katolickiego w Polsce były obchody milenium chrztu Polski w 1966 r. Poprzedziły je dziewięcioletnie przygotowania w ramach programu zwanego Wielką Nowenną, którego autorem był prymas Stefan Wyszyński, więziony przez władze PRL w latach 1953–1956. Właśnie przebywając w więzieniu, uznał, że przygotowanie narodu do tak знаmienitego jubileuszu musi być rozłożone na lata i powinno w konsekwencji doprowadzić do jego przemiany duchowej. Warto w tym miejscu przypomnieć, iż realizacja tego programu rozpoczęła się niemal nazajutrz po powrocie Prymasa z miejsca odosobnienia w Komańczy.

Kluczowym elementem Wielkiej Nowenny była peregrynacja kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej po wszystkich polskich parafiach. Jednym z naukowych opracowań prezentujących to zagadnienie jest książka pt. *Nawiedzenie obrazu Czarnej Madonny na terenie obecnej diecezji legnickiej w latach 1963–1964* autorstwa ks. Sławomira Kowalskiego, wydana przez Bibliotekę Diecezji Legnickiej w 2017 (ss. 381). Stanowi ona pierwszą monografią poświęconą peregrynacji kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej po obecnej diecezji legnickiej w okresie przygotowań do jubileuszu milenium chrztu Polski w 1966 r.

Omawiana praca składa się z sześciu rozdziałów, poprzedzonych spisem treści, wykazem skrótów, przedmową ks. prof. zw. dr. hab. Jana Walkusza i wstępem, natomiast zwieńczona – zakończeniem, bibliografią, spisem tabel, spisem fotografii, spisem wykresów oraz aneksem. W skład aneksu wchodzi 6 załączników ukazujących teksty źródłowe dotyczące peregrynacji kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w archidiecezji wrocławskiej oraz 16 fotografii związanych z tą uroczystością, z wybranych kościołów obecnej diecezji legnickiej. Wspomniany aneks jest bardzo dobrym uzupełnieniem treści ukazanych w poszczególnych rozdziałach.

W rozdziale I pt. *Z przeszłości Ziemi Legnickiej* Autor ukazał zarys dziejów Kościoła katolickiego na ziemi legnickiej do 1945 r., powstanie nowych struktur kościelnych i państwowych po 1945 r. na Dolnym Śląsku ze szczególnym uwzględnieniem obszaru zarysowanego w temacie. Rozdział ten prezentuje

również okoliczności powstania diecezji legnickiej pod koniec XX w. oraz jej rozwój do końca pierwszej dekady XXI w.

Rozdział II pt. *Idea nawiedzenia Jasnogórskiego Obrazu* przedstawia cele tego wydarzenia z uwzględnieniem zarówno realiów funkcjonowania polskiego Kościoła katolickiego w okresie po II wojnie światowej, jak i genezy idei nawiedzenia. Ponadto w tym rozdziale zostały również przybliżone dzieje obrazu peregrynacyjnego oraz historia jego peregrynacji po Polsce do czasu rozpoczęcia tego wydarzenia w archidiecezji wrocławskiej, z której w 1992 r. została wyodrębniona diecezja legnicka.

Rozdział III, zatytułowany *Przygotowanie do nawiedzenia*, obrazuje szeroko zakrojony proces przygotowań do tego wydarzenia w archidiecezji wrocławskiej. Obejmował on nie tylko sporządzenie stosownych instrukcji i przepisów dotyczących organizacji tego przedsięwzięcia oraz scenariusza samej uroczystości. Szczególnie ważne było przygotowanie duchowieństwa oraz wiernych do godnego przeżycia peregrynacji. W tym rozdziale Autor przedstawił również bezpośrednie przygotowania do tego wydarzenia w parafiach na terenie obecnej diecezji legnickiej.

Rozdział IV prezentuje przebieg nawiedzenia na obszarze wskazanym w tytule. Pierwsza część tego rozdziału ukazuje uroczystość przekazania kopii obrazu MB Częstochowskiej z administratury gorzowskiej do administratury apostołskiej Dolnego Śląska. W kolejnych częściach autor szczegółowo opisał trasę peregrynacji oraz parafialny program tej uroczystości, a także adresowaną do wszystkich mieszkańców Dolnego Śląska uroczystość zakończenia nawiedzenia w archidiecezji wrocławskiej, która miała miejsce 25 października 1964 r. w kościele NMP na Piasku we Wrocławiu.

Rozdział V ukazuje stanowisko administracji partyjno-państwowej wobec omawianego wydarzenia. Mając na celu ograniczenie tej inicjatywy, ówczesne władze opracowały formalne procedury na podstawie dotychczasowych przepisów prawa, które miały być respektowane przez Kościół oraz wiernych w trakcie organizowanych uroczystości. Za nawet najmniejsze im uchybienie wyciągano surowe konsekwencje, nieadekwatne do skali przewinienia. Celem powyższych działań było zastraszenie bądź zniechęcenie potencjalnych uczestników do udziału w uroczystościach kościelnych. Generalnie zarówno aparat bezpieczeństwa, jak i lokalna administracja partyjno-państwowa wykazały się wielką aktywnością ukierunkowaną na uporczywe utrudnianie organizowania tej uroczystości oraz sporządzenie listy jej uczestników, w gronie których było wielu szeregowych członków partii, a czasami pojawiały się również osoby zatrudnione na wyższych stanowiskach. Ci ostatni w szczególności nie mogli liczyć na pobłażliwość. Za udział w uroczystościach pobawiano ich stanowisk bądź też doświadczali innych szykan w przyszłości.

Wreszcie, w rozdziale VI pt. *Skutki nawiedzenia*, Autor, ukazując duchowe i materialne konsekwencje nawiedzenia, zwraca uwagę, iż były one dostrzegalne nie tylko bezpośrednio po uroczystościach, lecz także w dłuższej perspektywie czasowej. Przybliżył tu również inicjatywy, których celem było utrwalenie owoców peregrynacji.

Wielką wartością recenzowanej publikacji jest wykorzystanie przez Autora obszernej dokumentacji archiwalnej oraz najnowszej literatury przedmiotu. Należy podkreślić, że wieloaspektowa problematyka została przedstawiona w sposób niezwykle klarowny. Tu szczególnie można zaakcentować, iż Autor samo nawiedzenie kopii obrazu Czarnej Madonny na terenie obecnej diecezji legnickiej w latach 1963–1964 ukazał w szerszej perspektywie, a mianowicie – zarówno w kontekście przygotowań do niego, skali wydarzenia i organizowanych w związku z nim uroczystości, jak i owoców, jakie ono przyniosło. Ponadto na uznanie zasługuje to, iż podjął się trudu przedstawienia niniejszego tematu jako szczególnie ważnego przeżycia religijnego dla mieszkańców, nie zapominając jednak przy tym także o jego wymiarze politycznym i związanych z tym realiach ówczesnego funkcjonowania administracji partyjno-państwowej. Niewątpliwie też istotną cechą omawianej publikacji jest strona językowa, a przede wszystkim jej spójna i jasna narracja.

Doceniając wagę i wręcz perfekcyjny sposób opracowania problemu badawczego, zdaniem recenzenta w kontekście tematu zbędna jest aż tak obszerna prezentacja zarysu dziejów Kościoła katolickiego na ziemi legnickiej do 1945 r. (s. 27–50). Decyzją wielkich mocarstw po II wojnie światowej zostały dokonane zmiany granic państw w Europie Środkowo-Wschodniej oraz wielkie przesiedlenia ludności. Tym samym zupełnej zmianie uległa również sytuacja ludnościowa na ziemiach obecnej diecezji legnickiej oraz jej struktura wyznaniowa. Do 1945 r. obszar ten zamieszkiwała ludność niemiecka w przeważającej większości wyznająca protestantyzm, która do 1947 r. została przesiedlona za Odrę. Ich miejsce zajmowała ludność polska wyznania przede wszystkim katolickiego, przesiedlana z Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej, które zostały przyłączone do Związku Sowieckiego, a także m.in. reemigranci z Półwyspu Bałkańskiego, Europy Zachodniej oraz ludność polska z Małopolski oraz Polski Centralnej. Mając powyższe na względzie, można powiedzieć, iż w aspekcie religijnym elementem łączącym przedwojennych i powojennych mieszkańców ziemi legnickiej były w zasadzie tylko obiekty sakralne – świątynie katolickie oraz liczne zbory ewangelickie. W związku ze wspomnianą zmianą struktury wyznaniowej wiele zborów zostało przekazanych katolikom i po dostosowaniu ich do potrzeb kultu katolickiego, stały się świątyniami katolickimi. Zatem łączenie wydarzenia peregrynacyjnego z lat 60. XX w. z historią ziem lokalnych w okresie poprzedzającym II wojnę światową nie znajduje swojego szerszego uzasadnienia.

Mimo jednak poczynionego zastrzeżenia należy przyznać, że książka *Nawiedzenie obrazu Czarnej Madonny na terenie obecnej diecezji legnickiej w latach 1963–1964*, autorstwa ks. Sławomira Kowalskiego, ze względu na walory poznawcze wpisała się już na trwałe w kanon kluczowych publikacji umożliwiających poznanie powojennych dziejów Kościoła katolickiego na ziemiach znajdujących się obecnie w granicach diecezji legnickiej.